

UTL 511

Bölüm 3

Dış Ticaret Politikası Araçları:
Tarifeler

Dış Ticaret Politikası Araçları

- Tarifeler (tariffs)
- Tarife Dışı Önlemler (non-tariff measures)

Tarife, çeşitli mallara uygulanacak vergi oranlarını gösteren listeleri ifade eder.

Gümrük vergileri genelde ithalattan alınır.

GÜMRÜK TARİFELERİ HANGİ ESASA GÖRE KONULURLAR?

- **Spesifik Vergiler:** Birim ve ağırlık gibi malların fiziki birimleri üzerinden alınan vergilerdir. Spesifik vergi, ithalatı ya da ihracatı yapılan malın her bir birimi için sabit bir bedelin alınmasıdır. Örneğin, ithal edilen her bir telefonda telefonun değerine bakılmaksızın 200 \$ vergi alınması spesifik vergi olarak değerlendirilir.
- **Ad Valorem Vergiler:** Malın değerinin belirli bir yüzde oranı şeklindedir. Örneğin, ithalatı yapılan bir malın değerinin %20'si kadar bir vergi alınması advalorem vergidir.
- **Karma (Birleşik) gümrük vergileri:** genellikle hammaddesi gümrük vergisine tabi olan mallara uygulanır. Bu durumda verginin spesifik kısmı hammadde üzerine konulan gümrük vergisine eşittir. Ek olarak alınan ad valorem vergi ise, iç ekonomide o sanayi dalına sağlanmak istenen koruma oranını yansıtır.

Spesifik vergiler,

1. Vergide adalet ilkesi ile bağdaşmaz
2. Enflasyona karşı ad valorem vergiler kadar koruma sağlamazlar.

Birleşik vergi ithal edilen ürünün hem değerinin belli bir yüzdesinin hesaplanması hem de her bir ürün için sabit bir miktarın alınmasıdır. Örneğin, ithal edilen her bir telefondan mal bedelinin %10'u kadar bir bedel hem de her bir telefon için sabit 100 \$ vergi alınsın. Buna göre örneğin, 1000 \$ ürün bedeli olan bir maldan önce %10'u kadar $1000 * 10 / 100 = 100$ \$ alınacak sonra her bir telefondan sabit 100\$ daha alınacaktır. Böylece alınacak toplam vergi 100 \$ (Ad Vollerem)+ 100 \$ (Spesifik)= 200 \$ (Birleşik vergi) şeklinde olacaktır.

- Ad valorem vergiler uygulanırken bir malın değerinin belirlenebilmesi için iki yöntem vardır.
- **F.O.B. (Free On Board – Güvertede Teslim):** Malın İhracatçının limanında gemiye yüklendiği fiyattır.
- **C.I.F. (Cost, Insurance and Freight – Maliyet, Sigorta ve Navlun) :** Fiyat, malın ithalatçı ülkenin limanına vardığı andaki fiyatı olup maliyetle birlikte taşıma ve sigorta giderleri toplamından oluşur.

TARİFELERİN GELENEKSEL AMAÇLARI:

GELİR SAĞLAMA VE KORUMA

- **Gelir sağlamaya** yönelik tarifeler genellikle halkın yaygın biçimde tükettiği mallar üzerine konulur.
- **Koruma amaçlı** vergiler ise bir malın ithalinden o malın yüksek yurtiçi fiyatı ile ondan düşük dünya fiyatı arasındaki fark tutarında veya daha yüksek ölçüde konulur. İthalatı tamamen önler.

Gümrük tarifeleri,

- ithalatı kısmak,
- yerli sanayiye gelişmiş ülke ekonomilerinin rekabetinden korumak,
- ülke içinde sanayinin gelişimini sağlayarak istihdam yaratmak,
- dış ticaret veya cari açığı azaltmak,
- bütçe açıklarını gidermek için başvurulan bir gümrük politikasıdır.

Tarifeler, ülkelerin geçmişte ithalatı kısıtlamak için sıklıkla başvurdukları bir yöntemdi. Özellikle, Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde ticaret kısıtlamaları ve vergiler arttırılmıştır. 1929 yılında ABD'de yaşanan büyük buhranın akabinde serbest ticaretin kısıtlanması yönünde alınan tedbirler zayıf ekonomilerin durumunun daha da kötüleşmesine sebep vermiş, bozulan uluslararası ilişkilerin arkasından II. Dünya savaşı patlak vermiştir.

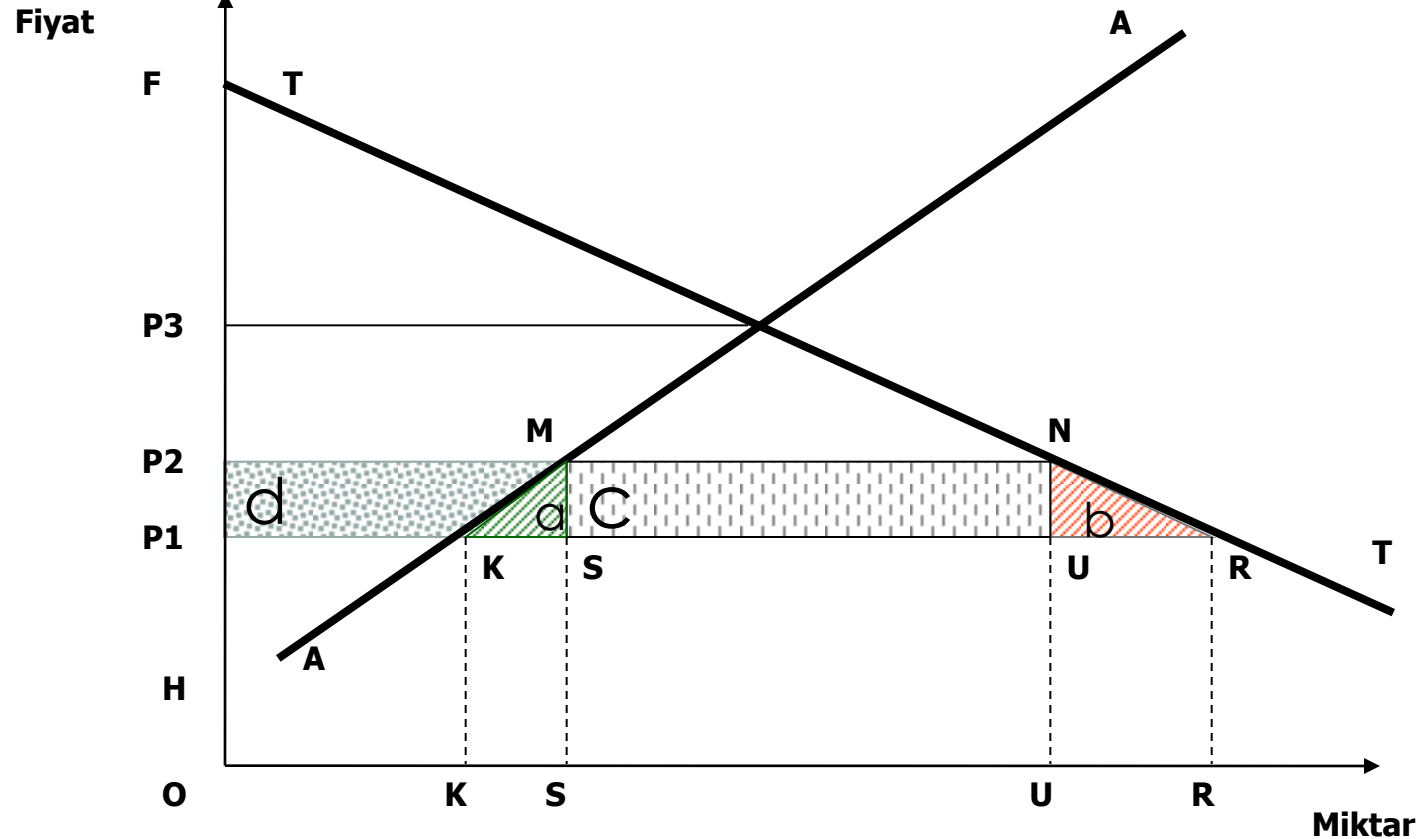
Savařtan sonra Müttefikler, dünya ticareti için çok taraflı bir ticaret anlaşmasının 1930'ları tanımlayan korumacı politikaları gevşeteceğine ve ortaklığı teşvik ederek çatışma riskini azaltacağına bunun da ülke ekonomilerini geliştireceğine inanıyorlardı. Fikir, uluslararası ticareti aşamalı olarak serbestleştirecek (kısıtlamaları kaldıracak veya gevşetecek) bir anlaşma metnini oluşturmaktı. Bu anlaşmanın kuralları çerçevesinde, üye ülkeler arasındaki ticaret konularında istişareler gerçekleştirilebilir ve çözülebilir ve dünya ticaretinin özellikleri ve eğilimleri hakkında veriler toplanabilir ve paylaşılabilirdi (Wilkinson, 2020)

GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A- Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

Tarife uygulamasının analizi tüketiciler, üreticiler ve aynı zamanda ticaret politikasını belirleyen ve uluslararası mal ve hizmet ticaretine aktif olarak katılan hükümet için büyük önem taşımaktadır. Küçük bir ülke genellikle uluslararası fiyatları etkileyemeyeceği için dünyanın geri kalanı tarafından belirlenen ticaret koşullarını değiştiremez. Bu gibi durumlarda, belirli bir ürün için piyasa ile ilgili kısmi denge analizi en uygun hâle gelir. Küçük ülke varsayımı altında, standart iktisat teorisinde uluslararası ticareti kısıtlayan en iyi çözüm tarife olarak kabul edilirken, ikinci en iyi çözüm olarak kota olarak kabul edilmektedir (Jošić ve Jošić, 2015, s. 52).

Tarifelerin etkilerinin analizini aşağıdaki grafik yardımıyla inceleyelim.

Gümrük vergisi konulmadan önce

Serbest dünya fiyatı **OP1**,
Yurtiçi tüketim **OR**,
Yurtiçi üretim **OK**
İthalat **KR**

Mal Başına P1P2 kadar spesifik (veya eşdeğeri ad valorem bir vergi) konulsun.

Yurtiçi fiyatı **OP2**, (artar)
Yurtiçi tüketim **OU**, (azalır)
Yurtiçi üretim **OS**, (artar)
İthalat **SU** (azalır)

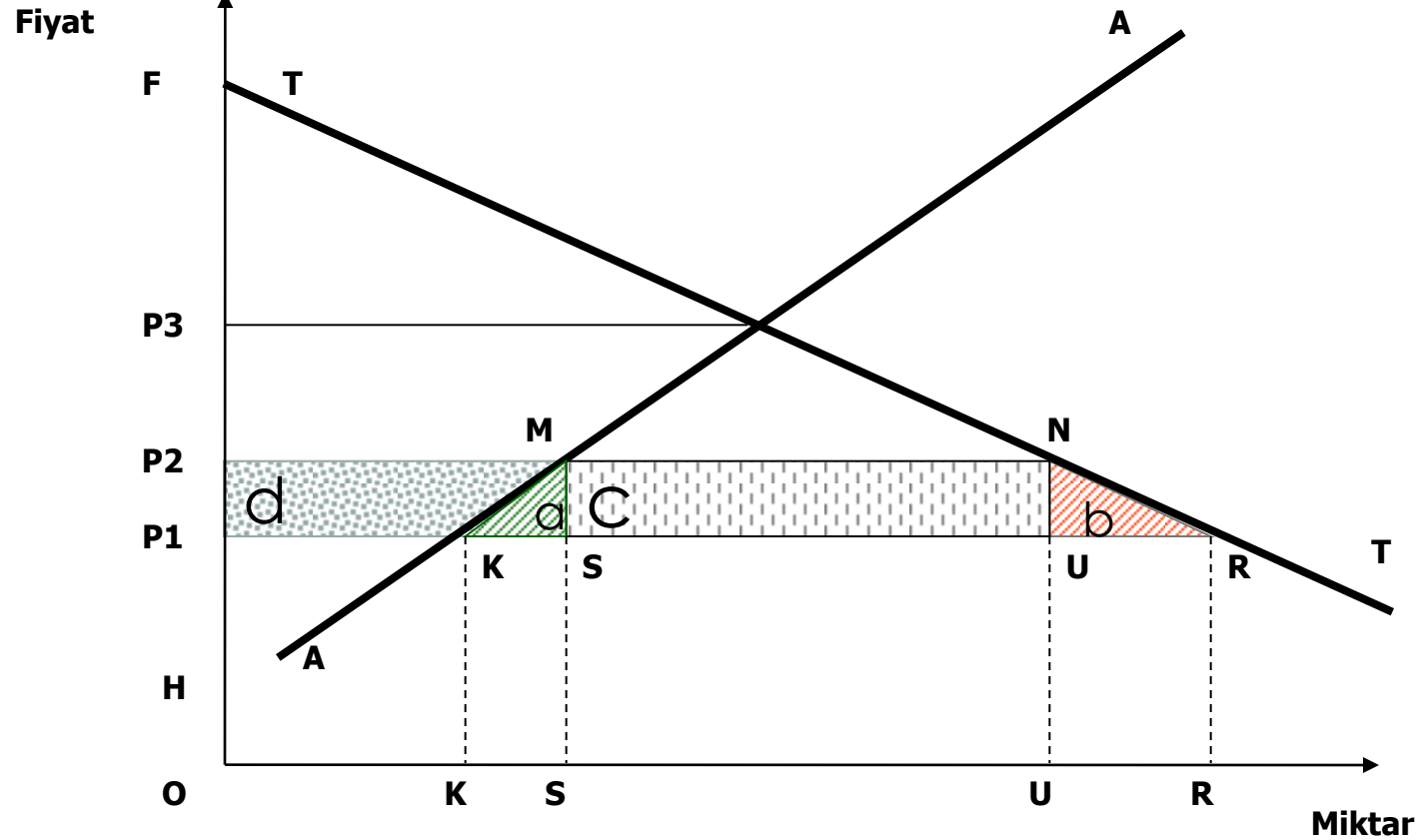
Gümrük vergisi 5 farklı dolaysız etki doğurur:
üretim, tüketim, dış ticaret (ithalat), gelir dağılımı ve hazineye gelir sağlama.

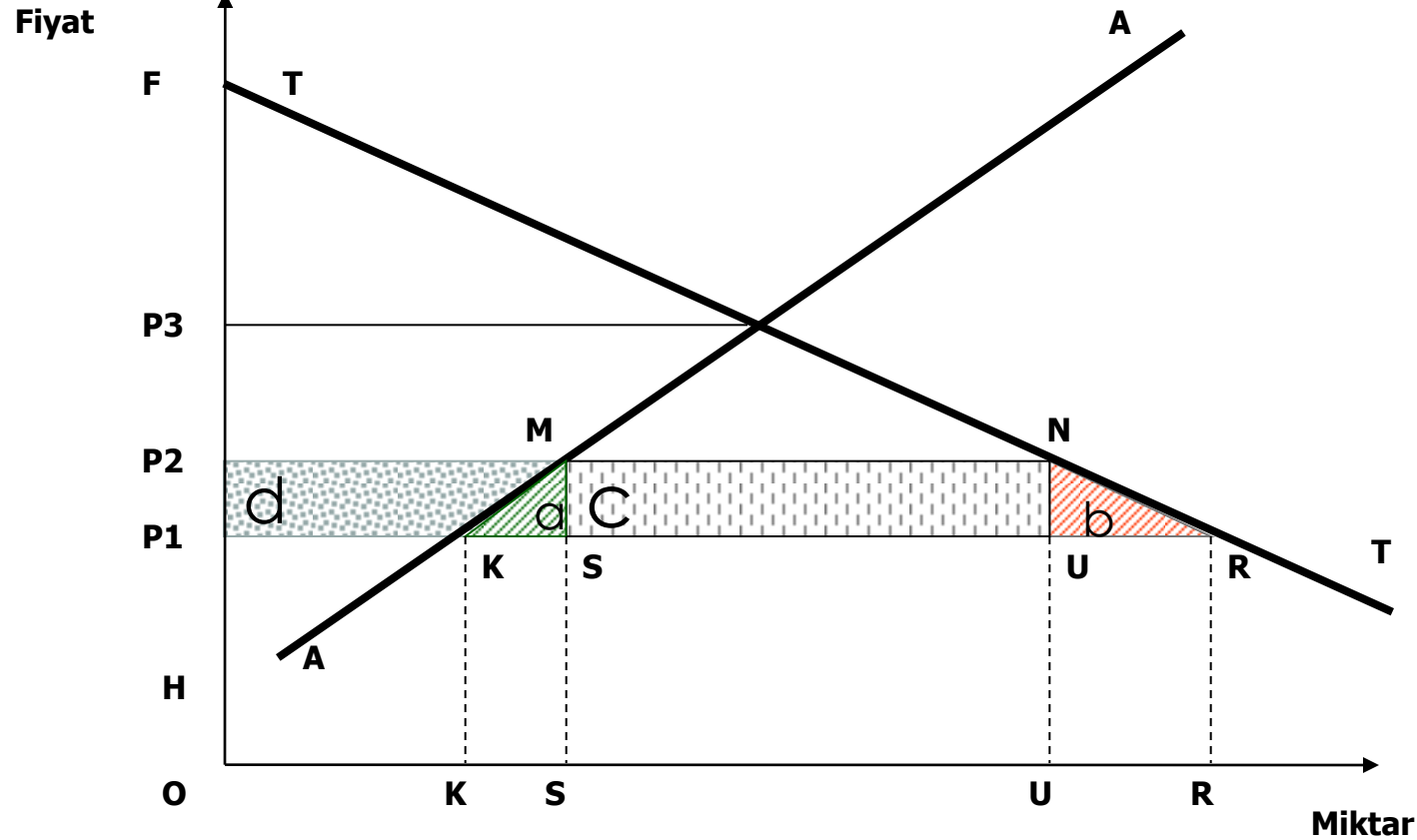
a) Üretim Etkisi

Gümrük vergileri ithal malın iş fiyatının yükselmesine neden olur. Dış piyasa rekabetinden korunan yurtiçi üretim artar.

Bu durum kaynakların israf edilmesine neden olur. Tam çalışma varsayımı altında ithalata rakip malları üretmek için gerekli kaynaklar ihracat kesiminden çekilir.

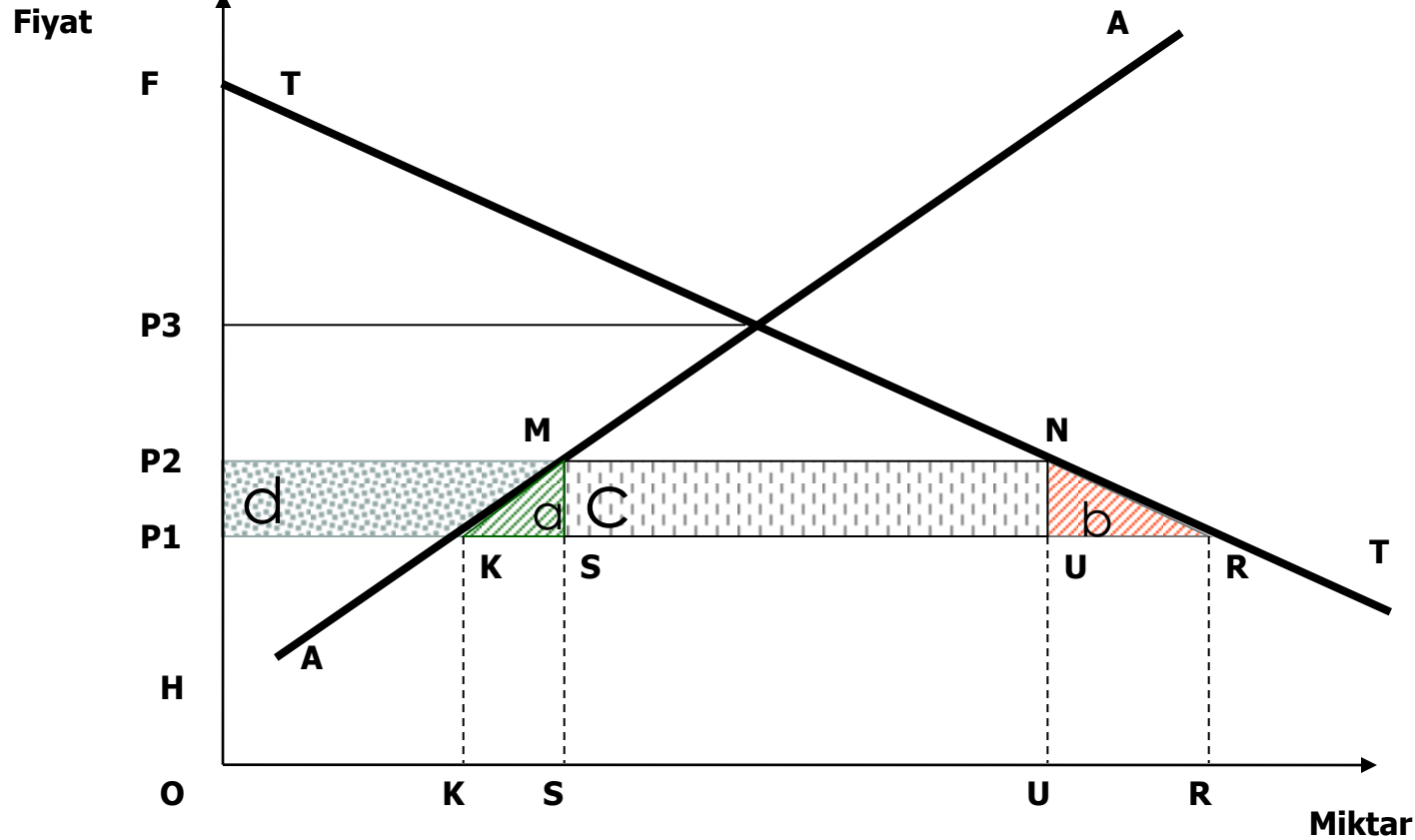
Vergiler olmasaydı KS kadar mal daha ucuza elde edilmiş olurdu. **Üretimin yurtiçinde yapılmasından uğranılan kayıp "a" üçgeninin alanına eşittir.**

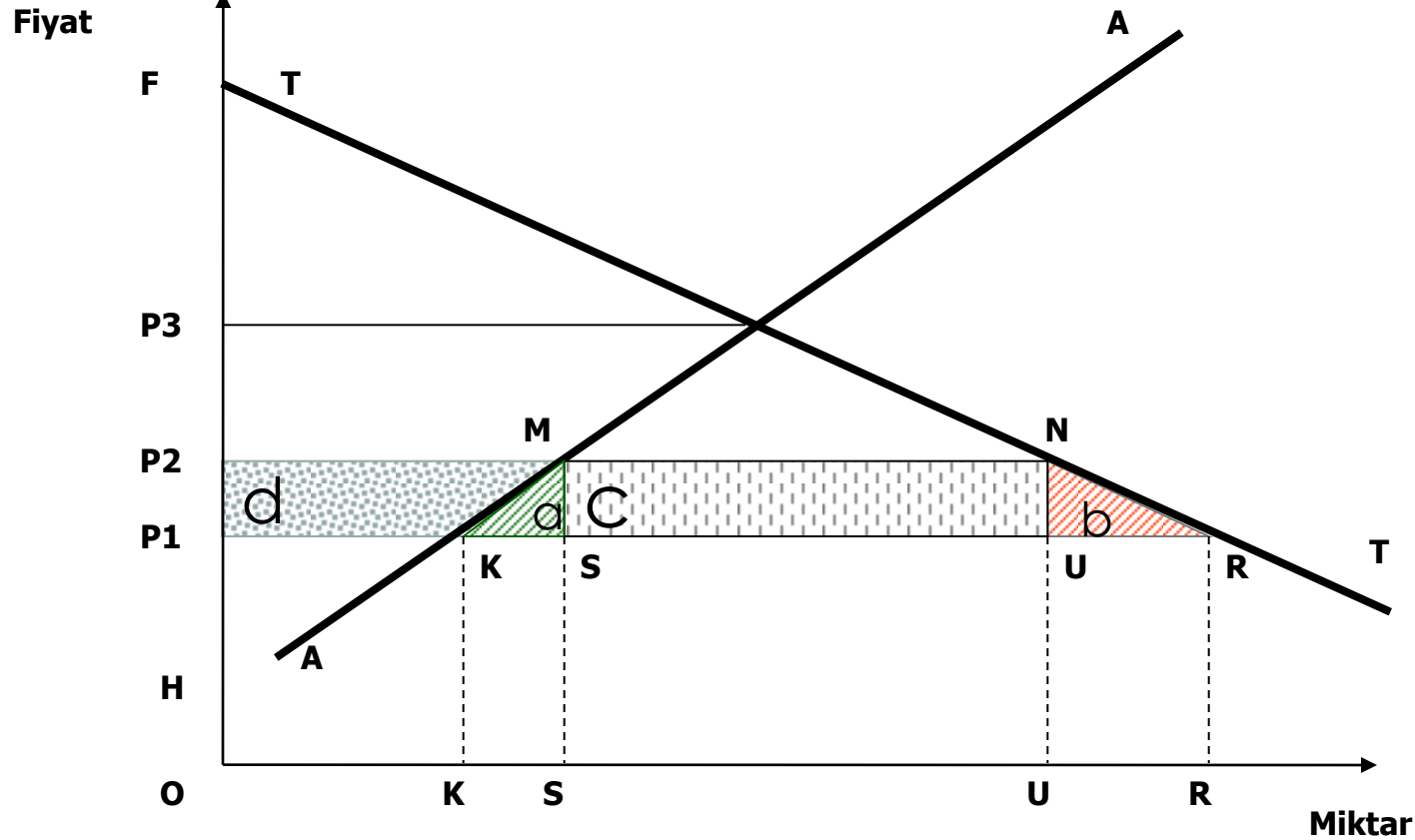
b) Tüketim Etkisi

Gümrük tarifeleri iç fiyatları yükselterek bir yandan yerli üretimi özendirirken, diğer yandan tüketimin kısılmasına yol açtığından “b” üçgeninin alanı tüketim kaybını gösterir.

c) Dış Ticaret Etkisi

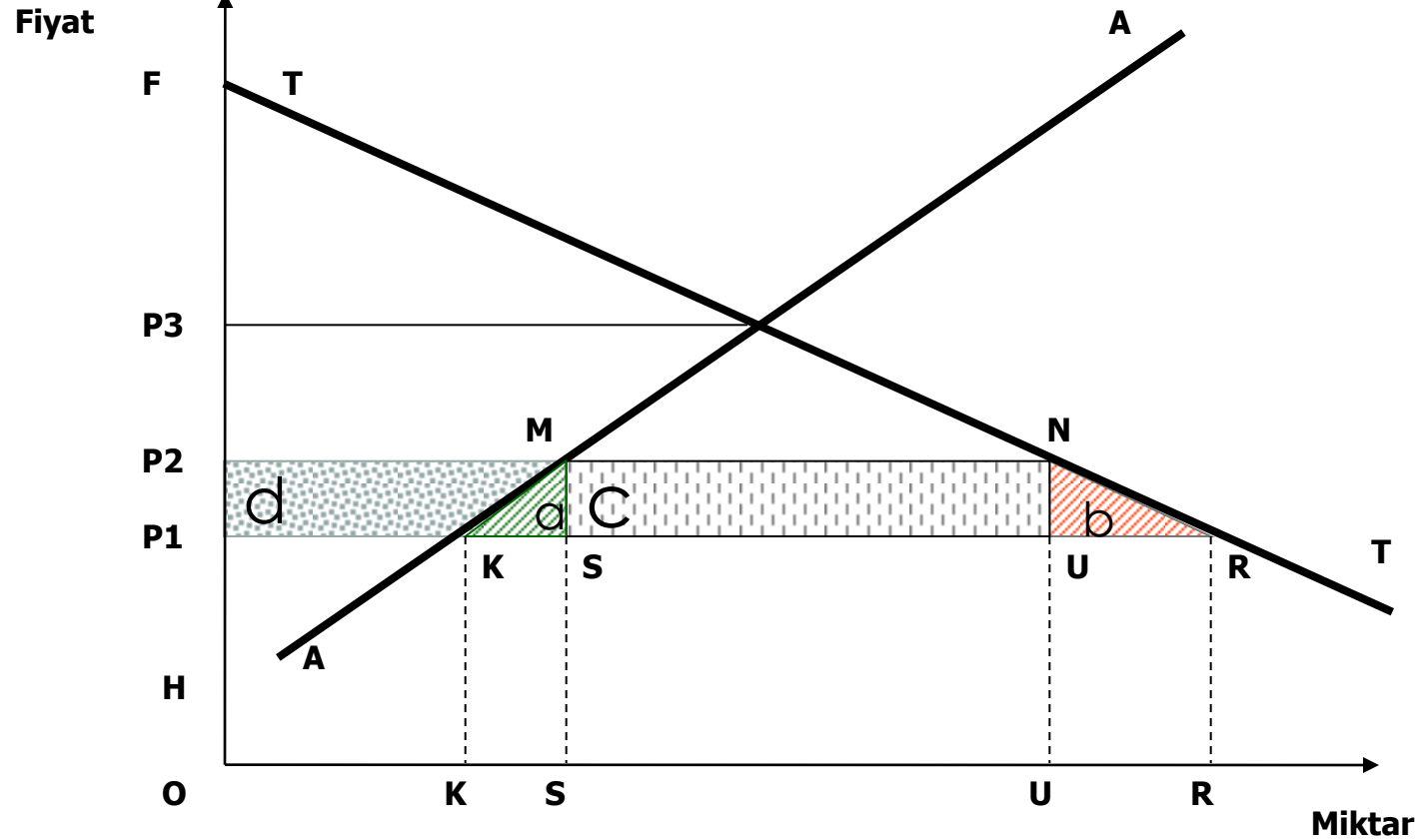
Üretimdeki artış ve tüketimdeki azalış nedeni ile ithalattaki daralma yani dış ticaret etkisi $KS+UR$ kadardır.

d) Gelir Etkisi :

Gümrük tarifeleri ithalat hacmini sıfıra indirecek kadar yüksek olmadığı sürece hazineye gelir sağlar.

“c” dikdörtgeninin alanı gelir etkisini gösterir.

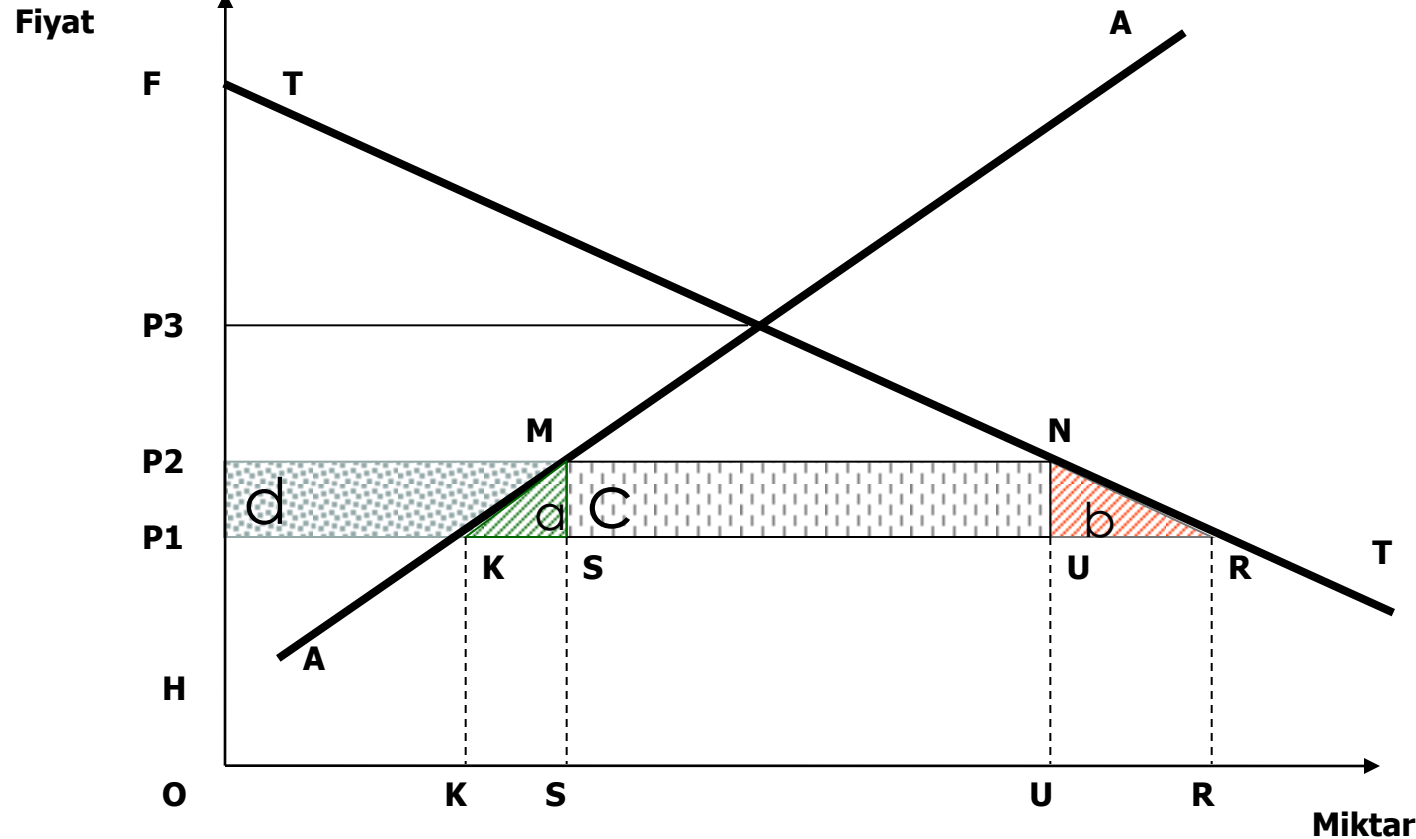
e) Bölüşüm Etkisi :

Gümrük tarifeleri, ulusal gelirin tüketicilerden üreticilere yeniden bölüşümüne neden olur.

Bölüşüm etkisi "d" alanı ile gösterilir.

GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

A. Dar Anlamda Etkiler Kısmi Denge Yaklaşımı

Gümrük vergileri toplam 5 etkiye sahiptir.

a) Üretim Etkisi

üretim kaybı a üçgeninin alanı

b) Tüketim Etkisi

tüketim kaybı b üçgeninin alanı

c) Dış Ticaret Etkisi

a+b alanının toplamı

d) Gelir Etkisi

c alanına

e) Bölüşüm Etkisi

d alanına

Tarifenin Maliyetleri ve Yararları

- Tarife, ithalatçı ülkede fiyatı yükselttiği için, bu ülkedeki tüketicilere zarar verirken; bu ülkedeki üreticilere ise yarar sağlar.
- İlave olarak, hükümet tarife geliri elde eder.
- Bu maliyet ve yararlar nasıl ölçülür?
- Tüketici ve üretici fazlasından yararlanarak açıklayabiliriz.

GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

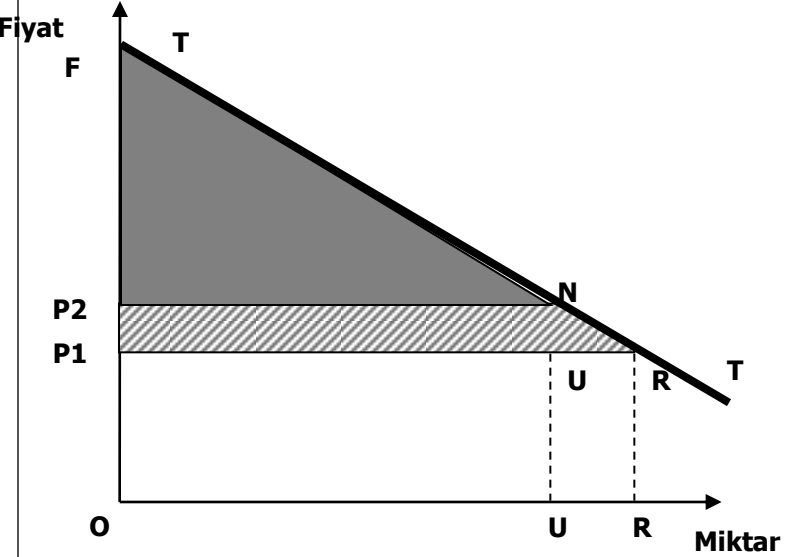
B- Tarifelerin Rant Etkisi

Tüketici Rantı

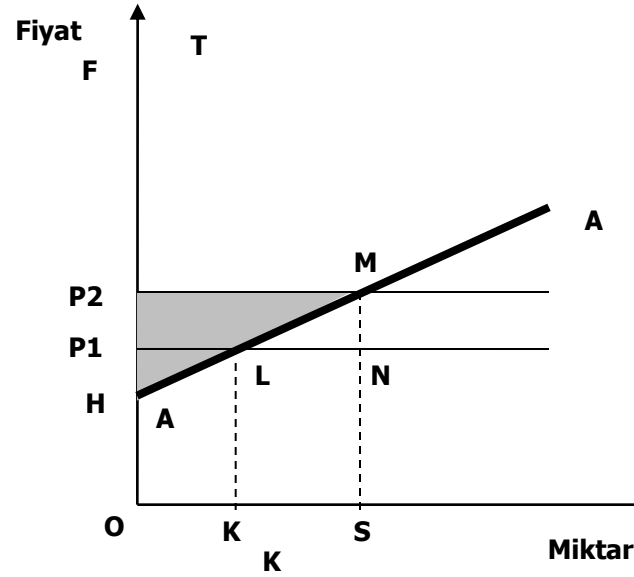
Tüketicilerin bir malın bir birimi için vermeye razı olacakları en yüksek fiyatlarla gerçekte ödedikleri fiyat arasındaki farktır.

Tarifeler yokken ülkedeki fiyatın P_1 dünya fiyatına eşit olduğu durumda tüketici rantı P_1FR alanına eşittir.

P_1P_2 tutarında bir tarife konulduğunda fiyatlar P_2 ye çıkar ve tüketici rantı P_2FN olur.

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

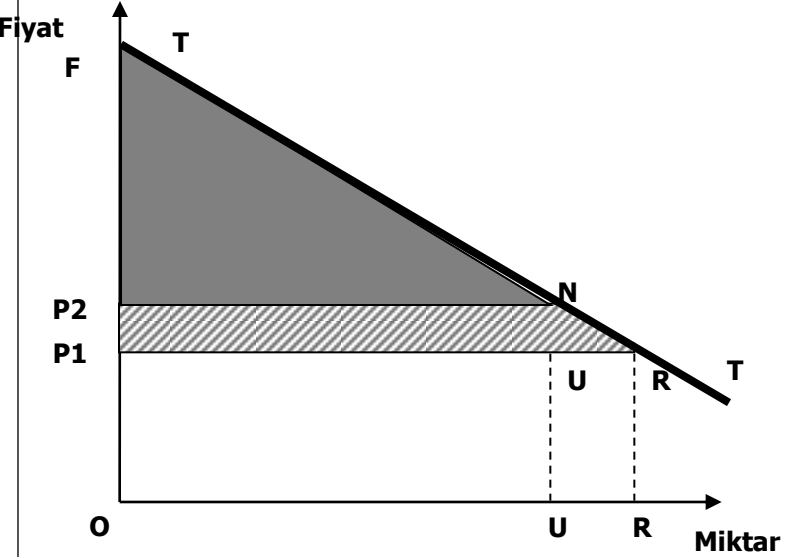

Üretici Rantı

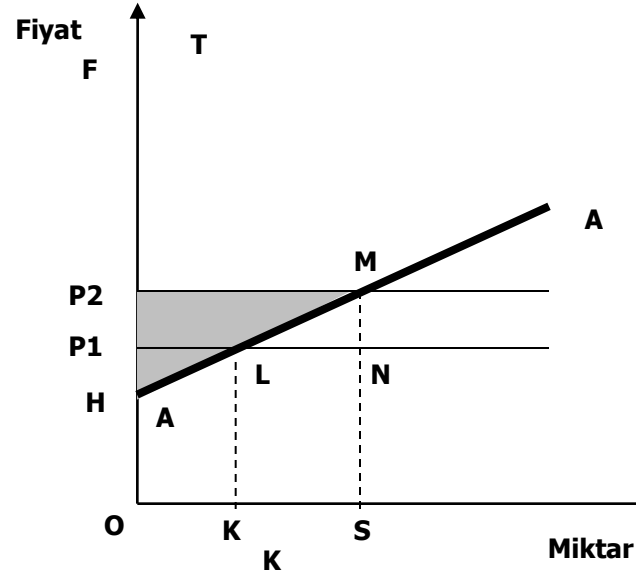
Üreticilerin belirli bir üretimde bulunabilmek için uzun dönemde kendilerine yapılması gereken ödemenin üzerindeki miktarı ifade eder.

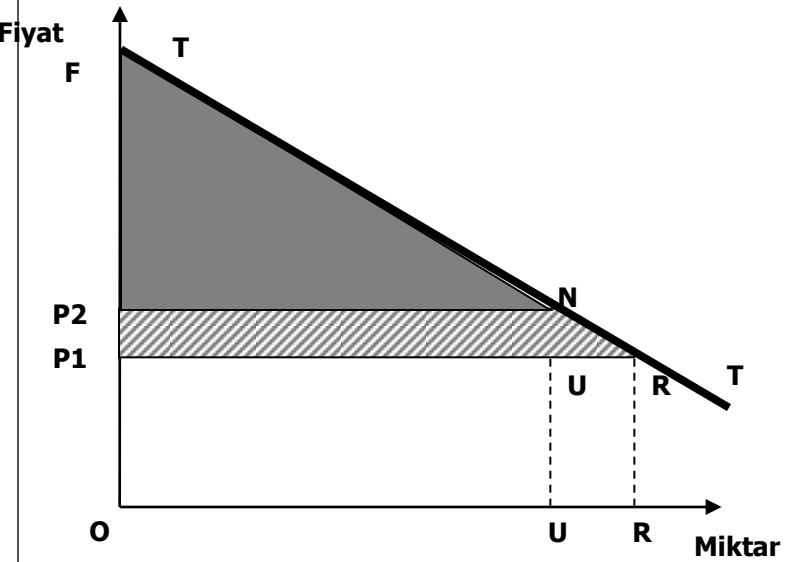
Serbest ticarete üretilen OK miktar mal P_1 fiyatından satılır ve OP_1LK kadar hasılat elde edilir. $OHLK$ üretim maliyetidir. HP_1L alanı ise üretici rantıdır.

P_1P_2 tutarında bir tarife konulduğunda fiyatlar P_2 ye çıkar ve üretici rantı HP_2M olur.

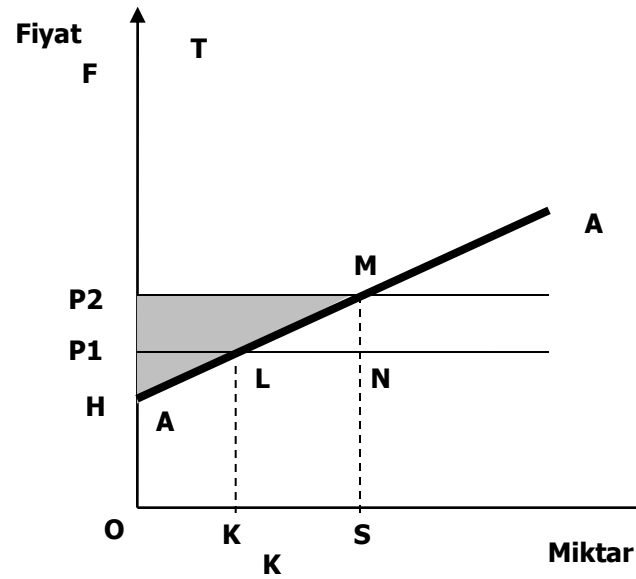

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

Grafik 2: Tarifelerin Rant Etkileri

Korumacılığın üretim maliyetini artırmasının nedeni, gümrük tarifeleri dolayısıyla yurtiçi kaynakların daha etkin oldukları ihracat endüstrilerinden etkinliğin göreceli olarak düşük olduğu ithal edilebilir mal endüstrilerine aktarılmasıdır.

Tarifeler ayrıca gelirin yurtiçi tüketicilerden yurtiçi üreticilere ve ülkenin göreceli biçimde yoğun olarak sahip bulunduğu faktörden, kıt olarak sahip olduğu kesime doğru yeniden dağılmasını sağlar.

- Tarife, fiyatı ithalat yapan ülkede artırır:
 - Tüketici fazlası azalır (tüketicilerin durumu kötüleşir)
 - Üretici fazlası artar (üreticilerin durumu iyileşir).
 - Hükümet, tarife oranı ile tarife uygulanan malın ithal edilen miktarının çarpımı kadar gelir elde eder.

GÜMRÜK VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

C- Makro Ekonomik Etkiler (Genel Denge Yaklaşımı)

A) *Ulusal gelir ve istihdam artışı:* Tarifeler toplam talebi yabancı mallardan yerli mallara kaydırarak, korunan endüstride hasılayı ve dolayısıyla milli geliri artırır. Gelir artışı boş duran kaynaklara çalışma alanı yaratır. Bu da istihdam düzeyinin yükselerek işsizliğin azalmasına yol açabilir.

B) *Dış ticaret bilançosu açıklarını giderme:* Dış ödemeler bilançosu açığı, gümrük tarifelerinin ithalatı kısıtladığı ölçüde (ülkenin döviz rezervlerinden tasarruf sağlar) kapanır.

C) *Dış ticaret hadlerini iyileştirme:* Gümrük tarifeleri ticaret hadlerini koyan büyük ülke lehine değiştirmektedir.

D) *Gelir dağılımını belli sosyal sınıflar lehine değiştirmek:* Dış ticaret politikası ile güdülen diğer bir amaç ise yoksul kesimlere gelir aktarımında bulunmak için zengin kesimin tükettiği lüks mallara tarifeler konmasıdır.

Efektif Koruma Oranı

- **Efektif koruma oranı**, bir tarifenin (veya diğer ticaret politikası önlemlerinin) ne ölçüde koruma sağladığının ölçüsüdür.
 - Ticaret politikası değiştiğinde (Ticaret politikası nedeniyle fiyatlar değiştiğinde), endüstrideki firmaların üretim sürecine ilave ettikleri değerdeki değişmeyi gösterir.
- Efektif koruma oranı, tarife oranlarından farklılaşır. Çünkü tarife, korunan sektör dışındaki sektörleri de etkiler. Bir başka deyişle, fiyatlar ve korunan sektördeki katma değer üzerinde dolaylı etkiler meydana getirir.

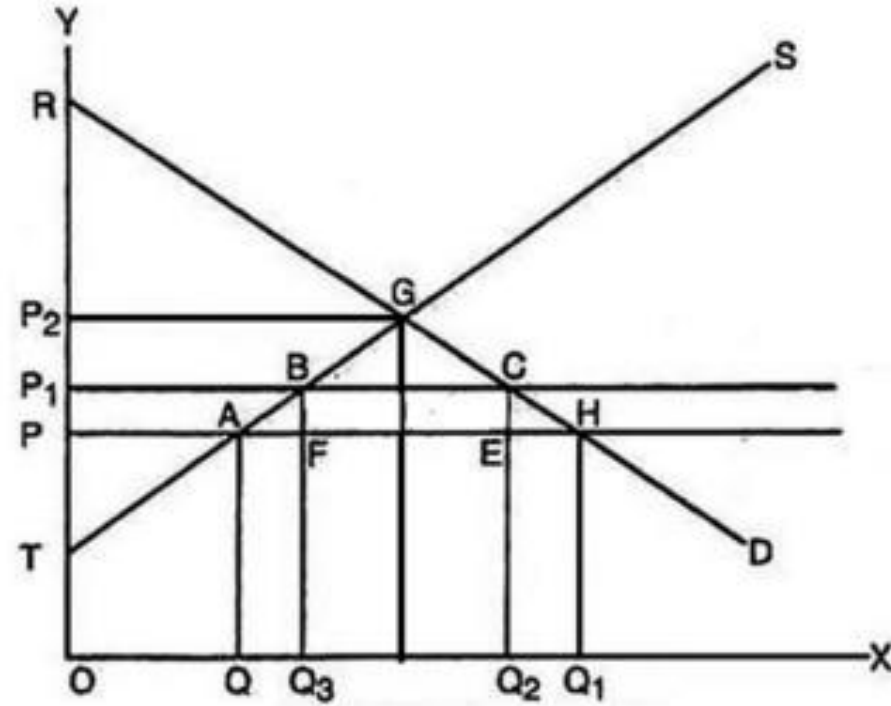
- Örneğin, otomobilin dünya piyasasında 8.000\$'a satıldığını; otomobili üretmek için kullanılan üretim faktörlerinin değerinin ise 6.000\$ olduğunu varsayalım.
 - Bu üretim sürecindeki katma değer:
 $8.000\$ - 6,000\$.$
- Ülkenin ithal edilen otomobil için %25 tarife uyguladığını ve bu nedenle fiyatın 8.000\$'dan 10.000\$'a çıktığını varsayalım.

- Yerli otomobil üreticileri açısından efektif koruma oranı, katma değerdeki değişim kadar olacaktır:

$$(\$4,000 - \$2,000)/\$2,000 = 100\%$$

- Bu örnekte, efektif koruma oranı, tarife oranından büyüktür.

Örnek

Grafik 1: Kısmi Denge Analizi Grafiği

Tarifelerine etkilerini, üretim etkisi, tüketim etkisi, ticaret etkisi ve gelir etkisi olarak ifade edebiliriz. Grafik üzerinden bu etkileri açıklayalım.

$$P = 10 \text{ S} \quad Q = 20 \text{ ton}$$

$$P_1 = 12 \text{ S} \quad Q_1 = 120 \text{ ton}$$

$$P_2 = 15 \text{ S} \quad Q_3 = 30 \text{ ton}$$

$$Q_2 = 100 \text{ ton}$$

Örneğimiz X malının ithalatı ile ilgili olsun.

X malının P fiyat seviyesine yani kilosu 10\$ iken, yurt içi üretimi (ya da arzı) $Q=20$ tondur. Bu malın talebi (tüketimi) ise $Q_1=120$ tondur. X malının talebi 120 ton ve arzı yani yurt içi üretimi 20 ton olunca arz ve talep arasındaki 100 tonluk açık ithalat yapılarak kapatılmaktadır. Devlet ithalatı azaltmak ve yurt içi üretimi teşvik etmek için ithalata %20 vergi koymaya karar vermiştir. Buna göre vergi artışı ile beraber X malının fiyatı $P=10$ \$'dan $P_1=12$ \$'a çıkmıştır.

Bu noktada konulan vergi ithal malının fiyatını arttırmış bir taraftan tüketim azalırken diğer taraftan artan ithal malın fiyatı nedeniyle yurt içi üretim artma eğilimine girmiştir. X malının ithal fiyatının artması neticesinde malın talebi $Q_2=100$ ton seviyesine gerilemiş, yurt içi üretim ise $Q_3=30$ ton seviyesine çıkmıştır. Ancak, ithal malın fiyatının tarife sonucu artmasına rağmen hâlen ithal edilen miktar vardır. Bu miktar $Q_2-Q_3= 100-30= 70$ ton'dur. Daha önce 100 ton ithalat yapılırken vergi sonrası ithalat 70 tona gerilemiştir. Burada vergi sonrası ithalatın ne kadar düşeceği ülkeden ülkeye değişebilir. Çünkü her ülkede ithalat talep elastikiyeti farklıdır. Eğer gelişmiş zengin bir ülkeden bahsediyorsak burada insanların alım gücü yüksek olduğu için malların fiyatlarındaki artışa karşın ithalat oranları çok fazla düşmeyebilir. Buna ithalatın talep elastikiyetinin düşük olması diyoruz. Yani, talebin fiyat karşısındaki duyarlılığının zayıf olması.

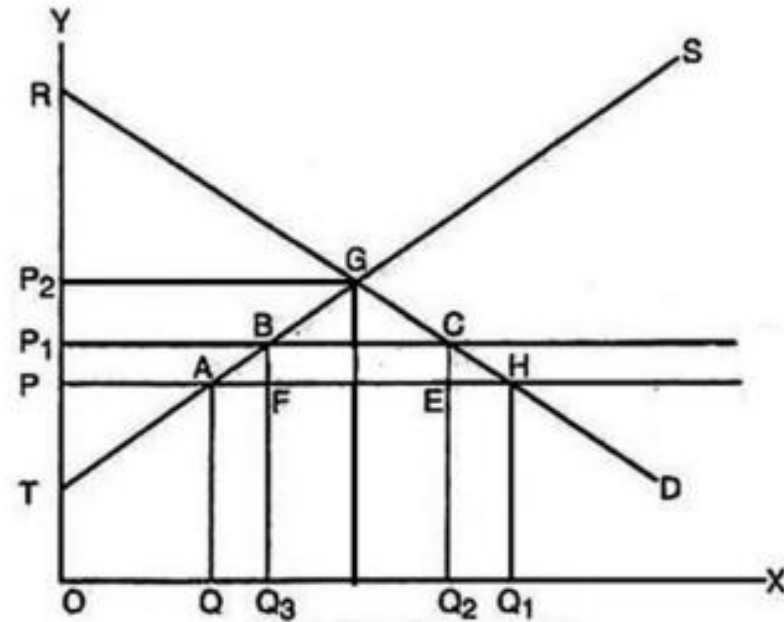
Aksine, gelişmekte olan veya az gelişmiş bir ÷lkede insanların alım g¼c¼ zengin ÷lkelere g¼re çok daha d¼ř¼kt¼r ve bu tip ÷lkelerde fiyat artışlarına karşı duyarlılık çok daha fazladır. Yani, talep elastikiyeti y¼ksektir. Fiyat y¼kseldiđi zaman hemen ve b¼y¼k miktarda talep azalışı olur.

Yukarıdaki ¼rneđimize d¼necek olursak; vergi artışına rağmen h¼len ¼nemli bir miktar ithal edildiğini g¼r¼yoruz. H¼len 100 ton X malı ithal edilmektedir. Devlet ithalatı daha da kısmak isterse vergi oranlarını bir kez daha y¼kseltebilir. ¼rneđimizde ikinci kez y¼kseltilen vergi oranları neticesinde fiyatın 15 \$'a çıktığını g¼r¼yoruz. Bu nokta, hem yurt içi ¼retim daha da arttığı ve talebin de yine azaldığı ve ithalatın artık yapılmadığı, yurt içi ¼retim, t¼ketimi karşıladığı bir noktadır. Fiyatın P2'ye çıktığı G noktasında artık ithalat yapılmamaktadır. Őimdi etkileri başlıklar altında yazalım.

Üretim Etkisi: X malının ithalatına devlet tarafından konulan tarife sonucu malın fiyatı $P=10$ \$'dan $P_1=12$ \$ seviyesine yükselmiştir. X malının fiyatındaki bu artış tüketim miktarını azaltırken yurt içi üretimin artmasını teşvik etmiş. Yurt içi üretim $Q=20$ ton seviyesinden $Q_3=30$ ton seviyesine çıkmıştır. İşte yaşanan bu üretim artışına üretim etkisi diyoruz.

Tüketim Etkisi: X malının fiyatındaki artış toplam talebi diğer bir deyişle tüketimi azaltmıştır. Bir malın fiyatındaki artış az ya da çok malın talebini olumsuz yönde etkiler. X malının talebinin düşmesine tüketim etkisi diyoruz.

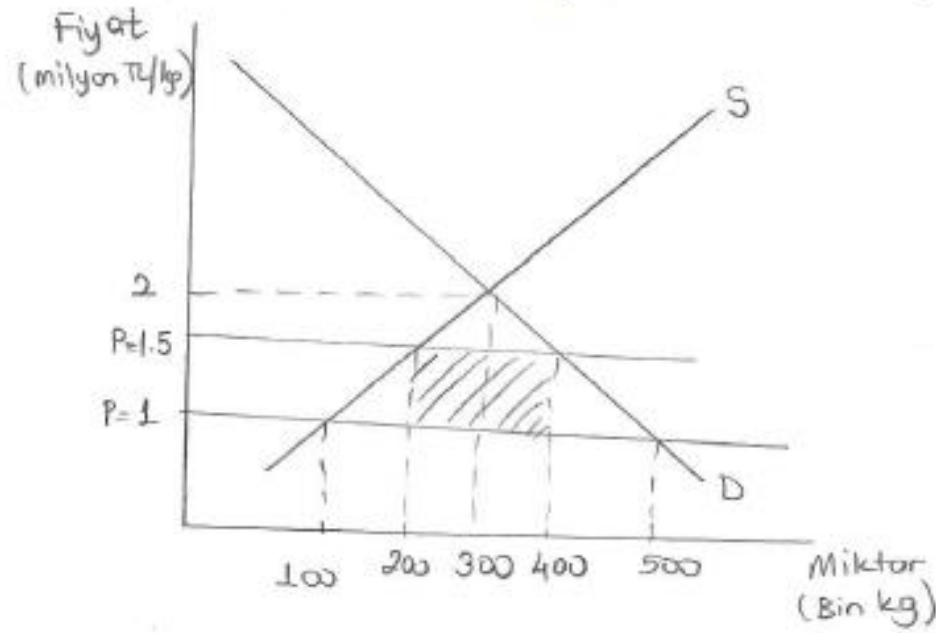
Gelir Etkisi: Devletler kendi üreticilerini dış rekabetten korumak için ithalata vergi koyabilirler. İthalata konulan vergi hem ithal malına olan talebi azaltır hem de yurt içi üretimi arttırır. Ancak bunun yanında konulan vergi devletin gelirlerini arttırır. Gelir artışını grafikte BCEF alanı olarak görebiliriz. Bu alan bize devletin elde ettiği geliri göstermektedir. Rakamlarla ifade etmek gerekirse, devlet fiyatı 10\$'dan 12\$'a çıkarmış kg başına 2 \$ vergi almıştır. Fiyatın P2 seviyesine çıktığı noktada hâlen 70 ton ithalat yapılmaktadır. Buna göre devletin geliri $70.000 \text{ kg} * 2 \$ = 140.000 \$$ 'dır.

Ticaret Etkisi: X malına konulan vergi fiyatı arttırmış ve ithalatı kısmıştır. Yerli üretici üretim artışı sağlamış buna karşın toplam talep ve tüketim düşmüştür. Üretimin artması ve tüketimin düşmesini ticaret etkisi olarak ifade edebiliriz.

Dış Denge ve İstihdam Etkisi: Devletin X malına ilave vergi getirmesi yurt içi üretimin artmasına neden olurken artan üretim yeni istihdam imkânları yaratacaktır. Buna ilave olarak vergi koyan ülkede dış ticaret açığı varsa ithalatın azalması ile dış ticaret açığı da azalacaktır.

Örnek:

$$P=1 \Rightarrow \left. \begin{array}{l} \text{Yurtici talep} = 500 \\ \text{Yurtici muz üretimi} = 100 \end{array} \right\} \text{ithalat} = 500 - 100 = 400$$

Alınan vergi nedeniyle muzun kilogram fiyatı 1,5 milyon liraya yükselmiştir.

$$P=1.5 \Rightarrow \left. \begin{array}{l} \text{Yurtici talep} = 400 (\downarrow) \\ \text{Yurtici üretim} = 200 (\uparrow) \end{array} \right\} \text{ithalat} = 400 - 200 = 200 (\downarrow)$$

Yerli üreticinin geliri

$$\text{önce} \Rightarrow 1 \times 100 = 100 \quad (\uparrow)$$

$$\text{sonra} \Rightarrow 1.5 \times 200 = 300$$

$$\text{Vergi geliri} = (400 - 200) \times (1.5 - 1) = 200 \cdot 0.5 = 100 \text{ milyar.}$$

P_w : malin dünya fiyatı

t_s : spesifik torife

Malin torife sonrası yurtici fiyatı = $P_{DT} = P_w + t_s$

Torife öncesinde - serbest ticaret durumunda malin yurtici fiyatı dünya fiyatına eşittir. ($P_w = P_{Dw}$)

Spesifik torife uygulamasında malin yurtici fiyatında meydana gelen artış torife miktarına eşittir. $\Delta P_D = P_{DT} - P_{Dw} = (P_w + t_s) - P_w = t_s$

$$\text{Malın torife sonrası yurtici fiyatı} = P_{DT} = P_w + P_w(t_A)$$

$$P_{DT} = P_w (1 + t_A)$$

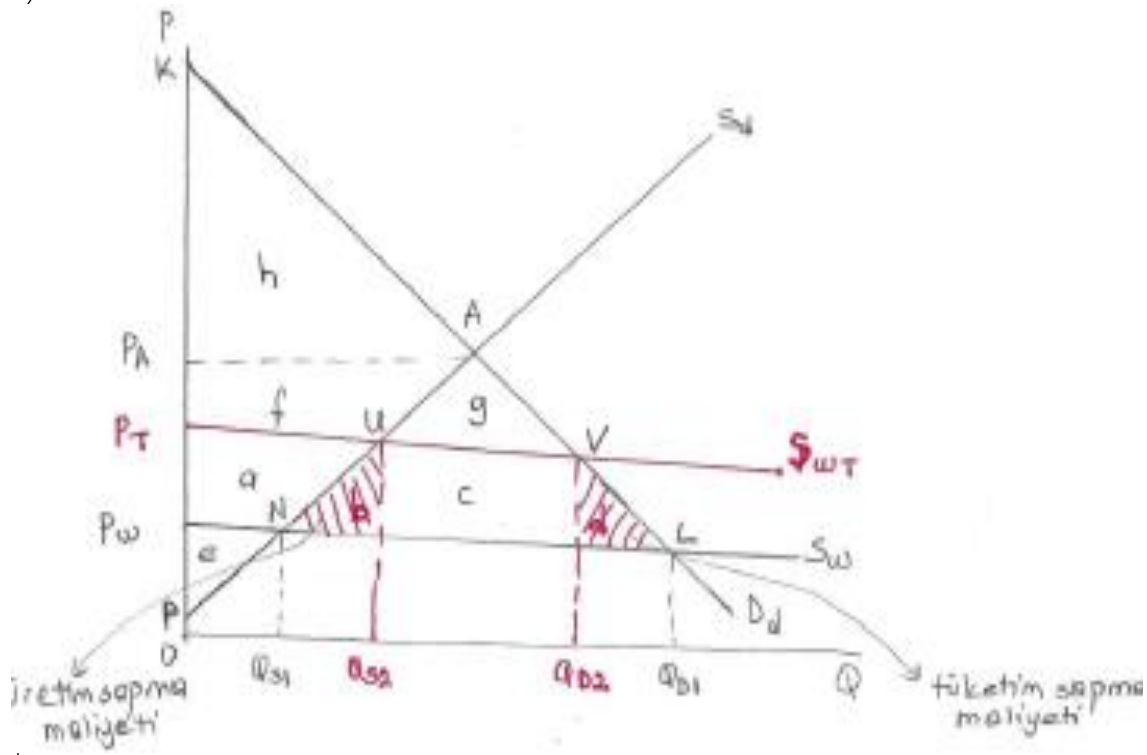
Advalorem torife uygulamasında malın yurtici fiyatında meydana gelen artış \Rightarrow

$$\Delta P_D = P_{DT} - P_{Dw} = P_w (1 + t_A) - P_w$$

$$\Delta P_D = P_w t_A$$

Dolayısıyla spesifik ve advalorem tarifelerin eşdeğer olması için

$$t_s = P_w t_A \quad \text{veya} \quad t_A = \frac{t_s}{P_w} \quad \text{olmalıdır.}$$

Tarife öncesi

P_W fiyat düzeyi

$$\text{Tüketici Fazlası} = K P_W L = h + f + g + a + b + c + d$$

$$\text{Üretici Fazlası} = P P_W N = e$$

Tarife sonrası

P_T fiyat düzeyi

$$\text{Tüketici Fazlası} = K P_T V = h + f + g$$

$$\text{Üretici Fazlası} = P P_T U = a + e$$

SONUÇ → Üretici Fazlası ↑ (a kadar)

Tüketici Fazlası ↓ ((a+b+c+d) alanı kadar)

Hükümet kazancı

Hükümet (c) alanı kadar vergi geliri elde etmiştir.

Tarife tüketici fazlasının (a+c) kadarının tüketicilerden üreticilere ve hükümete transferine yol açmıştır. → ithalat tarifesi'nin yeniden dağılım etkisi

Tarifenin toplumsal refah etkisi

$$(a+c) - (a+b+c+d) = -(b+d) \text{ (tarifenin darboğaz kaybı (etkinlik kaybı))}$$

(Toplumsal refah ↓)

b alanı → Tarifemin yerli üreticileri etkin biçimde üretebileceklerinden daha fazla kumas üretmeye teşvik etmesinin maliyetini temsil eder.

(Üretim sapma maliyeti)

d alanı → Tarifemin tüketicilerin daha yüksek bir fiyattan daha az kumas tüketmelerine yol açmasının maliyetini temsil eder.

(tüketim sapma maliyeti)

Tarife üreticilere ve tüketicilere yanlış sinyaller göndermek suretiyle, yerli üretimin ve tüketimin sırasıyla olması gerekenden fazla ve az olmasına yol açarak toplumsal refahı düşürür.

Kaynakça

- ▶ Acar, Sadık, (2004), **Uluslararası Reel Ticaret: Teori, Politika**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- ▶ Hoekman, Bernard ve Michel Kostecki, (1995), **The Political Economy of the World Trading System, From GATT to WTO**, Oxford University Press.
- ▶ Krugman, Paul, Maurice Obstfeld ve Marc Melitz, (2012), *International Economics: Theory and Policy* , 9/E, Pearson.
- ▶ Seymen, Dilek, (2002), “Dış Ticarete Yeni Korumacı Eğilimler ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi”, (Dan. Prof. Dr. Sadık Acar), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 4, Yıl: Ekim-Aralık 2002.
- ▶ Dünya Ticaret Örgütü'nün Resmi İnternet Sitesi: www.wto.org
- ▶ Gökmen, A. (2013). Tarife ve tarife dışı engeller: Uluslararası ticaret uygulamaları, ayırteci özellikler ve Türkiye. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 5(1), 21.
- ▶ Wilkinson, B. W. (2020). General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). 01. 14, 2021 tarihinde <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/general-agreement-on-tariffs-and-trade> adresinden alındı